

полегшує боротьбу та профілактику останніх.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Малахова Р.П., Иешко Е.П., Голицына Н.В. Влияние некоторых паразитов на рыбные запасы // Биол. ресурсы Карелии. — Петрозаводск, 1983. — С. 126-136.
2. Куровская Л.Я., Давыдов О.Н. Динамика морфофизиологических и биохимических показателей у карпов, зараженных и незараженных цестодами // Тр. Всесоюз. об-ва гельминтологов. — 1987.— 37.— С. 112-123.
3. Пронина С.В., Пронин Н.М. Взаимоотношения в системах гельминты - рыбы (на тканевом, органном и организменном уровне). — М.: Наука, 1988.-176с.
4. Афанасьев В.И. Влияние антропогенного загрязнения тепловодных хозяйств на обсемененность органов рыб микробами // 2-я Вес-союз, конф. по рыбохоз. токсикологии : Тез. докл. — Санкт-Петербург, 1991. — 1. — С. 33-34.
5. Сопрунов Ф.Ф. Молекулярные аспекты паразитизма. — М.: Наука, 1987.-224 с.
6. Правила ветеринарно-санитарного исследования пресноводной рыбы и раков. М.: Колос, 1991 г. — 102 с.
7. Плохинский Н.А. Биометрия. — Новосибирск.: Издательство АН СССР, 1961. — 364с.

УДК 336: 502.13

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ФІНАНСУВАННЯ ПРИРОДООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Петрова О.О. – к. е. н., Херсонський ДАУ

Постановка проблеми. Зростаюча інтенсивність експлуатації природних ресурсів, кризовий стан економіки збільшують ризики виникнення техногенних катастроф, не дозволяють як державі, так і окремим природокористувачам виділяти в повному обсязі кошти, необхідні для здійснення заходів щодо зниження рівня впливу на навколишнє природне середовище, вимагають розробки оптимальної еколого-економічної стратегії подальшого розвитку.

Фінансування природоохоронної діяльності за останні роки зазнало суттєвих змін. Довгий час система інвестицій у цій галузі базувалася на централізованих капітальних вкладеннях з бюджету держави. Крім того, підприємства вкладали і власні кошти, в основному, на модернізацію виробництва та капітальний ремонт природоохоронних споруд. Також вони несли поточні витрати, які пов'язані з експлуатацією очисних водних споруд, фільтрів очистки повітря та інших аналогічних об'єктів.

Усе нове будівництво фінансувалося за рахунок централізованих джерел. Доля капітальних вкладень, які виділялися на природоохоронні заходи, не перевищувала 0,5% ВВП (тоді як, наприклад, у Нідерландах – 2,5%, Німеччині – 1,7%, Японії – 1,5%), а в загальній сумі інвестицій, здійснюваних у країні – 1,3%. Основна їх частина йшла на будівництво водоохоронних споруд та очищення повітря, зали-

шки призначалися для охорони земельних ресурсів, ведення лісового господарства, утримання заповідників та територій.

Стан вивчення проблеми. Недоліки такої системи фінансування різноманітні. По-перше, обсяг бюджетних інвестицій обмежений можливостями бюджету. Оскільки природоохоронна діяльність ніколи не знаходилася у числі пріоритетів, її фінансування фактично здійснювалося за остаточним принципом. Обсяг цих вкладень також залежить від ситуації в економіці та не пов'язаний з потребами охорони природи. По-друге, природоохоронні капітальні вкладення не кореспондуються ані з джерелами забруднення, ані з його масштабами та наслідками. Принцип «забруднювач платить» практично не працює, тобто кошти акумулюються за рахунок усіх податкових надходжень підприємств (у тому числі не забруднюючих навколишнє середовище), а також населення. По-третє, завжди існувала можливість нецільового, нераціонального витрачання коштів. З іншого боку, не було створено достатньо стимулів для повного освоєння цих коштів.

Результати досліджень. На сьогодні недостатня реалізація фінансових можливостей здійснення природоохоронної діяльності й досить низька дієвість існуючого механізму фінансування природоохоронних заходів пояснюється такими причинами:

- недосконалість нормативно-правової бази щодо державної підтримки природоохоронної діяльності;
- низький рівень бюджетної дисципліни у сфері охорони навколишнього природного середовища;
- розбалансованість доходної та видаткової частин системи фінансування природоохоронних заходів;
- недостатнє врахування у видатках визначених пріоритетів і комплексного підходу до вирішення питань в екологічній сфері;
- слабкий зв'язок між виділенням коштів і отриманням екологічного ефекту; недостатній розвиток системи результативних показників, які характеризують ефективність виконання бюджетних програм природоохоронного спрямування;
- обмеженість фінансових ресурсів і незначні обсяги поєднання різних джерел фінансування заходів для підвищення ефективності використання коштів на природоохоронні заходи;
- обмежене застосування ринкових механізмів державної підтримки природоохоронних заходів;
- нестабільність організаційного-економічного механізму екологічного регулювання.

За браком коштів екологічні проблеми в Україні нині практично не вирішуються. Система організації управління природокористуванням, охороною навколишнього середовища, контролю за цими процесами виявилася неспроможною здійснювати ефективне екологічне регулювання розвитку продуктивних сил суспільства, розв'язувати складні еколого-економічні проблеми.

Учені визначають, що тут можливі два варіанти. Перший - дещо модернізувати та вдосконалити існуючу систему управління, другий - створити принципово нову систему управління й регулювання в сфері природокористування та природоохорони, яка б повною мірою включала й ринкові механізми. Досвід країн з ринковою економікою переконує, що ринкові механізми у разі належного державного контролю за дотриманням вимог екологічного законодавства забезпечать сприятливі умови для природо- та ресурсозбереження, застосування екологобезпечних

технологій і методів господарювання тощо, ніж жорстке планово-адміністративне регулювання.

З цієї метою Україна намагається проводити екологічну політику, спрямовану на збереження безпечного для існування живої і неживої природи навколишнього середовища, на захист життя і здоров'я населення від негативного впливу забруднення навколишнього природного середовища, на досягнення гармонічної взаємодії суспільства і природи, охорону, раціональне використання і відтворення природних ресурсів.

Економічна політика в Україні потребує вироблення чітких позицій в природокористуванні. Для цього розроблена програма охорони навколишнього середовища і раціонального використання природних ресурсів на перспективу, в якій значна увага приділяється питанням перебудови системи управління природокористуванням. Зокрема, намічено конкретні заходи, пов'язані з підвищенням ролі природоохоронного законодавства, ефективного нормативного забезпечення, а також налагодженням економічного механізму охорони навколишнього середовища. Взагалі формування цілісної системи економічного механізму управління природокористуванням в умовах переходу до ринку допоможе зменшити навантаження на природоресурсний потенціал. Такий механізм повинен ґрунтуватися на симбіозі законів розвитку природи і економіки при пріоритеті перших, встановленні чітких екологічних обмежень по територіях та екосистемах, у межах яких повинні здійснюватися розвиток і розміщення продуктивних сил; впорядкування джерел фінансування заходів з охорони, відтворення і збереження природних ресурсів; створенні системи платежів за використання природних ресурсів з урахуванням екологічних факторів при оподаткуванні природокористувачів.

Таким чином, без законодавчої бази щодо оцінки антропогенного та техногенного ризику економічні механізми працювати не зможуть. Стає очевидним, що державне регулювання екологічної безпеки - це обґрунтована економічна політика, яка має бути розрахована на довготривалу перспективу. Право громадян України на здоров'я і якісне навколишнє природне середовище, яке гарантовано Конституцією, має бути повністю забезпеченим.

Національний план дій з охорони навколишнього природного середовища України (НПД) на 2011 - 2015 роки було розроблено відповідно до Закону України «Про основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року», який був прийнятий Верховною Радою України 21 грудня 2010 року.

НПД чітко визначає строки, відповідальність, джерела та обсяги фінансування природоохоронних заходів, спрямованих на досягнення цілей нової екологічної Стратегії України. Цінність і унікальність НПД для України полягає також у тому, що він є першим документом такого рівня, який було заплановано, створено і затверджено згідно з усіма європейськими стандартами. Спочатку було розроблено Концепцію Національної екологічної політики, затверджену постановою КМУ, потім набув чинності Закон України «Про основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року» і сьогодні Уряд затвердив Національний план дій з охорони навколишнього природного середовища.

Головним джерелом фінансування НПД є Державний бюджет України (фінансування з коштів загального фонду складе більше 2,5 млрд. грн.), а також Державний фонд охорони навколишнього природного середовища України (фінансування складе - 1,34 млрд. грн.). У цілому, до 2014 року бюджет України додатково отримає від ЄС близько 410 млн. грн. У рамках реалізації НПД також передбачено

отримання суттєвої міжнародної технічної допомоги. У 2011 році вона складе близько 4 млн. євро.

Таким чином, протягом найближчих 5-ти років у рамках НІД передбачена реалізація природоохоронних заходів на загальну суму близько 4.3 млрд. грн.

Для забезпечення стабільного надходження коштів для здійснення природоохоронних заходів пріоритетне значення має надаватись розвитку економічного механізму природокористування. Головними складовими елементами економічного механізму природокористування мають бути: плата за спеціальне використання природних ресурсів; плата за забруднення навколишнього природного середовища та інші види шкідливого впливу на довкілля. Використання різних методів і підходів при удосконаленні господарського механізму в галузі охорони навколишнього природного середовища та реалізація Програми мають забезпечити передумови для створення в майбутньому навколишнього середовища високої якості.

Сьогодні важливе значення має формування і запровадження дієвих економічних інструментів раціонального природокористування, серед яких можна виділити: податки, платежі, фінансову допомогу, кредити на обмеження викидів, платні дозволи на викиди, квоти, допуски чи граничні показники рівня забруднюючого викиду, ліцензії, створення організаційно-економічних умов для інноваційного підприємництва в екології, виробництва екотехніки та екотехнологій, утилізації відходів, розвиток екологічного аудиту, становлення екологічного менеджменту тощо. Платні дозволи створюють для забруднювачів стимули для зменшення своїх викидів до рівня, нижчого від установлених меж, щоб продавати різницю між реальними і дозволеними викидами іншим забруднювачам.

У країнах з розвинутою ринковою економікою широко використовуються різні економічні інструменти екологічного менеджменту, які об'єднуються у такі групи:

- податкові інструменти (пільгові чи дискримінуючі), зокрема податки на продукцію, види діяльності, джерела забруднення, вміст шкідливого компонента, користування ресурсами, на інвестиції;
- інструменти системи кредитування (пільгові чи дискримінуючі), а саме: за напрямками діяльності, кредитними ставками, об'єктами кредитування, строками кредитування;
- субсидії (прямі та непрямі) на державні екологічні проекти, компенсацію частини ризику підприємствам з пілотних екопроектів, на екоцілі населенню, дотації на екологічно досконалу продукцію, компенсація прискореної амортизації екологічних технологій;
- екологічні платежі за викид (скид), захоронення шкідливих речовин, фізичні та біологічні види забруднення середовища;
- цінні інструменти: екоцінове програмування, екоцінове регулювання, екоцінове стимулювання;
- виплати за досягнення певних екологічних результатів і збереження стану середовища;
- продаж екологічних прав на викиди, діяльність тощо.

Висновки. До перспективних стимулюючих заходів природоохоронної діяльності в умовах України екологи відносять ринкову реалізацію права на забруднення. Ця ідея існує як частина плану заохочення фірм до використання високоефективних очисних споруд і ґрунтується на різниці між фактичним та екологічно допустимим рівнями забруднення. Коли цей рівень є нижчим від встановленої межі, то певна компанія дістає право на забруднення навколишнього середовища у

вигляді сертифіката, який може бути проданий іншим фірмам. Ураховуючи, що штрафи на забруднення у багато разів перевищують вартість сертифіката, практиці використання ринкового стимулу зниження рівня забруднення проти встановлених стандартів слід визнати доцільною і для наших умов.

Узагалі, фінансування природоохоронної діяльності повинно здійснюватися таким чином. Найбільш узагальнюючим показником у даній області є інтегральний показник витрат на охорону навколишнього середовища, який відображає загальну суму витрат держави, підприємства, організації. Дані витрати, які мають цільове або опосередковано природоохоронне значення, включають капітальні вкладення в охорону природи, поточні витрати на утримання та експлуатацію природоохоронних основних фондів, витрати на їх капітальний ремонт, а також витрати на утримання відповідних державних структур, лісового господарства, рекреаційних територій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Коренюк П.І. Фінансові проблеми економіки природокористування в аграрному секторі України / П.І. Коренюк // Фінанси України, 2005. - №1. - С.132-136.
2. Пінчук Н.М. Фінансово-економічний механізм галузі природокористування / Н. М. Пінчук // Фінанси України, 2004. - №11. - С.68 – 75.

УДК 681.3: 556

ПОШУК ОПТИМАЛЬНОГО ГОСПОДАРСЬКОГО РІШЕННЯ НА ОСНОВІ НОРМАТИВНОЇ І ПРОГНОСТИЧНОЇ ІНФОРМАЦІЇ ПРО СТАН ВОДНОГО БАСЕЙНУ: МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ТА ЕКОНОМІЧНА ОЦІНКА

*Сербов М.Г. - к.г.н., доцент
Одеський державний екологічний університет*

Вступ. Сучасний рівень природно-техногенної безпеки території України значною мірою зумовлений надмірними техногенними навантаженнями на природне середовище. Поєднання факторів техногенної та природної небезпеки значно збільшують ризики виникнення надзвичайних ситуацій в межах водних басейнів та посилюють їх негативні наслідки. Тому особливо гострого значення набувають питання моделювання економіко-екологічних ситуацій майбутнього розвитку водних басейнів, забезпечення оптимальними управлінськими рішеннями органів державної влади та суб'єктів господарювання.

При пошуку оптимальних господарських рішень на основі гідролого-економічних розрахунків виходять із порівняння очікуваних результатів на основі прогнозних альтернатив. Тут також слід враховувати вплив некерованих факторів на наслідки реалізації прийнятих рішень, а також ступінь можливих максимальних ризиків. Проблема оптимального вибору на стадії прийняття рішення потребує врахування корисності витрат ресурсів.